

Nataliia R. Malysheva. International legal problems associated with the active space debris removal

On the example of the particular international space project «LEOSWEEP», in the implementation of which is involved the International Space Law Center under Institute of State and Law named after VM Koretsky (National Academy of Sciences of Ukraine), this article analyzes the legal issues arising in connection with the active space debris removal. The problem is considered in two interrelated aspects: formally legal and substantial. The conclusion is that the international space law, elaborated in the 60s – 70s of the 20th century, never uses the term “space debris”. The resulting legal gaps are now trying to fill in so-called acts «Soft law»: recommendations, guidelines of the specific international organizations, standards of the International Organization for Standardization, as well as acts of national legislations. In an analysis of substantive issues to minimize space debris, it is noted that the relevant legal problems related to the uneven interpretation of basic terms; the lack of clear mechanisms for registering space objects, and liability for violation of the regulations in this part; different practice of launching states in the field of registration of space objects; relationship between the state of registration and other launching states (if any), the volume and timing of dissemination of jurisdiction of the the State of registration over space objects, liability for harm caused by the debris removal from orbit; applicability and the limits of national legislation in the conflict situations; licensing activities on space debris removal, especially related international projects, some other problems. In considering these issues, the article focuses on the range of extension of the legal regime of the space object to space debris objects, regulated by international space law. The questions of the jurisdiction of States and international organizations in implementing them on the active debris removal activities are discussed. The problems of the legal relationship between the launching States which are carrying out a mission to remove debris, and those who are the launching States on removal of the object are considered. It is concluded that under the conditions of the temporary absence of the multilateral international instruments in the field of space debris mitigation, center of gravity in the regulation of the international relations on the specific space projects must be carried in the level of mutual agreements between the parties of the relevant relationship.

Key words: *space debris, space object, active space debris removal, International Space Law, national space legislation, LEOSWEEP project.*

УДК 349.42

Т. О. КОВАЛЕНКО,
доктор юридичних наук

**ПРАВОВІ АСПЕКТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОМПЛЕКСНОГО
ТА СТАЛОГО РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ УКРАЇНИ**

У статті розкрито зміст поняття «комплексний і сталий розвиток сільських територій»; досліджено позитивні та негативні тенденції правового регулювання екологічної, економічної та соціальної складових сталого і комплексного розвитку сільських територій України. Незважаючи на існування великої кількості законів та підзаконних нормативно-правових актів, спрямованих на реалізацію концепції сталого і комплексного розвитку сільських територій, ефективність правового регулювання є низькою внаслідок суттєвих юридичних дефектів, серед яких: нестабільність законодавчих приписів, особливо у сфері оподаткування; юридичні прогалини правового регулювання охорони земель; невизначеність подальшої правової долі мораторію на відчу-

ження земель товарного сільськогосподарського виробництва; надмірна диференціація правового регулювання окремих видів сільськогосподарського виробництва; декларативність приписів законодавства про безпеку продуктів харчування; відставання законодавчого регулювання правового становища суб'єктів аграрних відносин від потреб практики.

Ключові слова: сільські території, комплексний розвиток, аграрне право, сільськогосподарська діяльність, аграрна реформа, соціальний розвиток села.

Коваленко Т. А. Правовые аспекты обеспечения комплексного и устойчивого развития сельских территорий Украины

В статье раскрыто содержание понятия «комплексное и устойчивое развитие сельских территорий»; исследованы позитивные и негативные тенденции правового регулирования экологической, экономической и социальной составляющих устойчивого и комплексного развития сельских территорий Украины. Несмотря на существование большого количества законов и подзаконных нормативно-правовых актов, направленных на реализацию концепции устойчивого и комплексного развития сельских территорий, эффективность правового регулирования является низкой вследствие существенных юридических дефектов, среди которых: нестабильность законодательных предписаний, особенно в сфере налогообложения; юридические пробелы правового регулирования охраны земель; неопределенность дальнейшей правовой судьбы моратория на отчуждение земель товарного сельскохозяйственного производства; чрезмерная дифференциация правового регулирования отдельных видов сельскохозяйственного производства; декларативность предписаний законодательства о безопасности продуктов питания; отставание законодательного регулирования правового положения субъектов аграрных отношений от потребностей практики.

Ключевые слова: сельские территории, комплексное развитие, аграрное право, сельскохозяйственная деятельность, аграрная реформа, социальное развитие села.

Kovalenko T. Legal Aspects of Integrated and Sustainable Development of Rural Areas of Ukraine

This article deals with the concept of «integrated and sustainable rural development»; author researched positive and negative trends of legal regulation of environmental, economic and social components of sustainable and integrated development of rural areas of Ukraine.

Keywords: rural areas, integrated development, agricultural law, agricultural activities, agrarian reform, social rural development.

У Законі України «Про основні засади державної аграрної політики на період до 2015 року» від 18 жовтня 2005 р. серед стратегічних цілей державної аграрної політики зазначено сталій і комплексний розвиток сільських територій (ст. Кабінет Міністрів України у Концепції розвитку сільських територій, схваленій розпорядженням від 23 вересня 2015 р. № 995-р, вказує на потребу в комплексному підході до розв'язання проблем розвитку сільських територій, в основу якого закладаються принципи сталого розвитку.

Поняття «сільські території» у законодавстві України не розкривається. Також не визначено ознак чи критеріїв «сталості» та «комплексності» розвитку сільських територій. Закон України «Про основні засади державної аграрної політики на період до 2015 року» обмежується лише переліком основних напрямів такого комплексного розвитку.

В українській аграрно-правовій науці до проблем правового регулювання розвитку сільських територій у контексті соціального розвитку села звертаються у своїх дослідженнях М. Я. Ващишин, О. В. Гафурова, В. М. Єрмоленко, В. В. Латишева, П. Ф. Кулинич, І. М. Кульчий, С. І. Марченко, В. В. Носік, О. О. Погрібний, І. С. Сашенко, В. І. Семчик, А. М. Статівка, Н. І. Титова, В. Ю. Уркевич, В. З. Янчук та ін. Особливостям формування категорії «сталий розвиток сільських територій» присвячено спеціальне дослідження В. М. Єрмоленка¹. Проблеми сталого розвитку сільських територій аналізуються також у роботах О. В. Гафурової, А. М. Статівки, В. Ю. Уркевича та ін.

У сучасних умовах, які характеризуються економічною кризою, незвершеною аграрної і земельної реформ, збройною агресією з боку Російської Федерації, переорієнтацією національного аграрного товаровиробника на нові ринки збуту, необхідністю адаптації національного законодавства до вимог ЄС актуальним завданням аграрно-правової науки є: комплексний аналіз сучасного стану правового забезпечення сталого розвитку сільських територій, виявлення його дефектів та обґрунтування організаційно-правових механізмів мінімізації їх негативного впливу. Метою даної статті є розкриття змісту понять «комплексний» і «сталий» розвиток сільських територій, а також з'ясування позитивних та негативних тенденцій його правового регулювання.

В аграрно-правовій науці України існують різні підходи до визначення поняття «сільські території». Так, на думку В. Ю. Уркевича, сільською територією можна вважати територію, що лежить поза межами міст і до якої входять як сільські населені пункти, так і переважно зони сільськогосподарського виробництва та сільської забудови². Більш повно визначає сільську територію В. М. Єрмоленко – як «просторово-географічне середовище проживання й виробничої діяльності населення, яке здебільшого займається сільськогосподарським виробництвом та організоване переважно в межах окремого сільського населеного пункту з територіальним органом управління на рівні сільської ради, а також – середовище розміщення виробничих і рекреаційних ресурсів, необхідних для забезпечення життєдіяльності сільського населення та сільськогосподарської діяльності на цій території»³. Приєднуючись до вказаних наукових підходів, зазначимо, що законодавство України орієнтує на розвиток сільських територій на засадах сталості та комплексності.

У матеріалах Конференції ООН з навколишнього середовища і розвитку у Ріо-де-Жанейро (1992 р.) вказується, що сталий розвиток – це такий розвиток суспільства, який задовольняє потреби сучасності, не ставлячи під загрозу здатність наступних поколінь задовольняти свої власні потреби. Словосполучення «сталий розвиток» у перекладі з англійської мови терміна «*sustainable development*» означає «розвиток, що підтримується» (*sustain* – опора, підтримувати, витримувати). До основних чинників, що забезпечують сталий розвиток, відносять: екологічний (визначає умови й межі відновлення екологічних систем унаслідок їх експлуатації), економічний (передбачає формування економічної системи, гармонізованої з екологічним чинником розвитку) та соціальний (утверджує право людини на високий життєвий рівень в умовах екологічної безпеки й благополуччя)⁴. В українській аграрно-правовій

науці В. М. Єрмоленко визначає поняття «сталий розвиток сільських територій» як систему організаційних, економічних, політичних і правових заходів, спрямованих на забезпечення пропорційних і одночасних, незворотних і стабільних прогресивних змін у виробничій, соціальній і екологічній сферах, які відбуваються пропорційно й одночасно у кожній зі складових сільської території⁵. Таким чином, виходячи з етимології слова «комплекс» як сукупності предметів, явищ, дій, властивостей, що становлять одне ціле, комплексність та сталість розвитку сільських територій передбачає органічний взаємозв'язок, взаємопоеднання екологічної, економічної та соціальної складових у розвитку сільських територій.

Розглянемо особливості правового забезпечення реалізації на практиці кожної зі складових сталого розвитку сільських територій та забезпечення їх органічного взаємозв'язку.

На забезпечення реалізації екологічної складової сталого та комплексного розвитку сільських територій спрямована значна кількість нормативно-правових актів екологічного, земельного та аграрного законодавства. Так, в Україні прийняті спеціальні закони: «Про охорону земель» від 19 червня 2003 р., «Про державний контроль у сфері використання та охорони земель» від 19 червня 2003 р., «Про меліорацію земель» 14 січня 2000 р. та інші нормативно-правові акти. У 2015 р. було запроваджено мінімальний строк оренди земель сільськогосподарського призначення для ведення товарного сільськогосподарського виробництва, фермерського господарства, особистого селянського господарства⁶, а також законодавчо встановлено заборону на приватизацію об'єктів інженерної інфраструктури меліоративних систем та земель державної і комунальної власності, на яких ці об'єкти розташовані⁷. Водночас упродовж останніх 25 років формування національного аграрного законодавства, не прийняті обґрунтовані у юридичній науці законопроекти, спрямовані на регулювання охорони ґрунтів (В. Л. Мунтян, П. Ф. Кулинич, Н. С. Гавриш), консервації земель (Л. В. Ришкова), консолідації сільськогосподарських земель (П. Ф. Кулинич, О. П. Куцевич), визначення спеціального правового режиму сільськогосподарських земель і агроландшафтів (П. Ф. Кулинич). У п. 15 розділу X «Перехідні положення» Земельного кодексу України від 25 жовтня 2001 р. закріплено необхідність прийняття закону про обіг земель сільськогосподарського призначення, який до цього часу знаходиться на розгляді у парламенті. В Україні не затверджені нормативи в галузі охорони земель та відтворення родючості ґрунтів, передбачені ст. 30 Закону України «Про охорону земель». Всупереч приписам ст. 22 згаданого Закону в державі відсутні загальнодержавні і регіональні програми використання та охорони земель. Ще у 2004 р. проекти законів України про Загальнодержавну програму використання та охорони земель та про Національну програму охорони родючості ґрунтів були направлені на повторне перше читання, проте залишаються неприйнятими й досі.

В екологічному та земельному законодавстві відсутні ефективні механізми забезпечення ландшафтного підходу як умови сталого землекористування у процесі сільськогосподарського виробництва. Правове регулювання збереження агроландшафтів в Україні є нестабільним та недостатньо ефективним. Так,

у 2009 р. законодавство було доповнено спеціальними приписами, які запроваджували: а) використання земельних ділянок сільськогосподарського призначення для ведення товарного сільськогосподарського виробництва відповідно до розроблених та затверджених в установленому порядку проектів землеустрою, що забезпечують еколого-економічне обґрунтування сівозміни та впорядкування угідь і передбачають заходи з охорони земель (ст. 22 Земельного кодексу України) та б) нормативи оптимального співвідношення культур у сівозмінах у різних природно-сільськогосподарських регіонах для досягнення високих і стабільних урожаїв та запобігання виснаженню і втраті родючості ґрунтів внаслідок ґрунтовтоми (ст. 33-1 Закону України «Про охорону земель»)⁸. Набрання чинності цими приписами передбачалося з 2010 р., потім – з 2012 р., після цього – з 2013 р., а реалізація вимог ст. 22 Земельного кодексу України були обмежені на період до 1 січня 2015 р. лише випадками використання земельних ділянок сільськогосподарського призначення для ведення товарного сільськогосподарського виробництва загальною площею більш як 100 га. У 2015 р. зазначені приписи, які так і не набрали чинності, були виключені із Земельного кодексу та Закону України «Про охорону земель»⁹.

У даний час певні позитивні тенденції удосконалення законодавчого регулювання реалізації екологічної складової розвитку сільських територій спостерігаються у сфері забезпечення екологізації аграрного виробництва в Україні: у 2014 р. було викладено у новій редакції Закон «Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів»; у 2016 р. набере чинності Закон «Про побічні продукти тваринного походження, не призначені для споживання людиною».

Впродовж останніх десяти років в Україні прийняті спеціальні закони, спрямовані на регулювання виробництва продукції дитячого харчування, органічного сільськогосподарського виробництва, забезпечення біобезпеки при виробництві, транспортуванні та застосуванні генетично-модифікованих організмів (далі – ГМО). Аналіз приписів зазначених законів засвідчує, що переважна їх більшість має декларативний характер. Зокрема, на виконання Закону України «Про дитяче харчування» від 14 вересня 2006 р. й досі не розроблена система економічного стимулювання виробництва продовольчої сировини та продуктів дитячого харчування; вимоги до безпечності та якості продуктів дитячого харчування не приведені у відповідність до вимог Кодексу аліментаріус; не затверджений перелік пестицидів і агрохімікатів, дозволених до використання у спеціальній сировинній зоні; не розроблені стандарти і регламенти виробництва продуктів дитячого харчування відповідно до європейських вимог, а також методичні рекомендації проведення моніторингу безпечності та якості продуктів дитячого харчування¹⁰.

У системі законодавства України у сфері біобезпеки нерегульованими залишаються питання транспортування та утилізації ГМО, реєстрації ГМО, які використовуються в сільському господарстві та харчовій промисловості. Потребує затвердження Порядок видачі дозволу на вивільнення ГМО у відкритій системі тощо¹¹. В Україні на практиці обмежились маркуванням про-

дукції, яка містить, а точніше, не містить ГМО, що призвело до «законодавчого абсурду» – покладення обов'язку на виробників та імпортерів харчових продуктів вказувати позначку «без ГМО» навіть на тих продуктах, які потенційно не можуть містити генетично модифіковані організми (сіль, вода, харчові продукти, де відсутній білок та інше).

Таким чином, незважаючи на існування значної кількості законів та підзаконних нормативно-правових актів, спрямованих на забезпечення реалізації екологічної складової сталого та комплексного розвитку сільських територій шляхом правової охорони земель, агроландшафтів, ґрунтів та інших природних ресурсів у процесі сільськогосподарського виробництва, гарантування якості та безпечності сільськогосподарської продукції, ефективність правового регулювання вказаної складової є низькою внаслідок істотних змістовних та техніко-юридичних дефектів.

Реалізація другої складової сталого та комплексного розвитку сільських територій – економічної, забезпечується насамперед нормами аграрного законодавства, які: а) визначають особливості правового становища різних суб'єктів аграрної підприємницької діяльності; б) встановлюють спеціальні вимоги до виробництва окремих видів сільськогосподарської продукції, її переробки та реалізації; в) передбачають заходи державної підтримки сільськогосподарських товаровиробників. Законодавство у цій сфері є найбільш об'ємним за кількістю нормативно-правових актів і тенденція до все більшої диференціації правового регулювання зберігається уже тривалий час. Водночас маємо констатувати, що проведення аграрної та земельної реформ на засадах розпаювання земель та майна недержавних сільськогосподарських підприємств, насамперед колективних сільськогосподарських підприємств (далі – КСП) на підставі указів Президента України 1994–2000 років, призвело до руйнування великотоварного сільськогосподарського виробництва.

Виробництво окремих видів сільськогосподарської продукції переважно забезпечується селянами, які ведуть особисті селянські господарства. Відсутність стратегії реформування аграрного сектору економіки України, недоліки законодавчого забезпечення аграрної та земельної реформ практично знівельовали законодавчо закріплений на початку 90-х років ХХ ст. принцип передачі землі у власність тим, хто її обробляє. В Україні більше десяти років діє мораторій на відчуження земель сільськогосподарського призначення. Розпаювання майна КСП фактично призвело до втрати власника у сільському господарстві. В Україні виникла загроза монополізації аграрного та земельного ринків агрохолдингами.

Відстає від потреб правового регулювання сучасних аграрних відносин законодавче закріплення правового становища суб'єктів аграрного господарювання. Так, на початку 2000 р. переважна більшість КСП була реструктуризована відповідно до Указу Президента України «Про невідкладні заходи щодо прискорення реформування аграрного сектору економіки» від 3 грудня 1999 р., однак Закон України «Про колективне сільськогосподарське підприємство» від 14 лютого 1992 р. не скасований. Проте створені у процесі реструктуризації КСП приватно-орендні підприємства не мають окремого законодавчого регу-

лювання, хоча необхідність прийняття Закону України «Про приватно-орендні підприємства» була неодноразово обґрунтована в аграрно-правовій науці¹². Внаслідок приєднання виділених у натурі земельних часток (паїв) до земельних ділянок для ведення особистого селянського господарства такі господарства фактично втратили підсобний характер, що не узгоджується із Законом України «Про особисте селянське господарство» від 15 травня 2003 р.

Реалізація економічної складової комплексного та сталого розвитку сільських територій забезпечується також правовим регулюванням окремих видів сільськогосподарського виробництва. У цій сфері діє близько 30 законів та понад 80 підзаконних нормативно-правових актів. Проте єдиний, комплексний нормативно-правовий акт, який був би спрямований на визначення загальних правових засад, форм, видів виробництва сільськогосподарської продукції, в Україні відсутній. Залишаються нереалізованими пропозиції вчених про прийняття окремого Закону України про товарне сільськогосподарське виробництво (С. І. Марченко) чи внесення змін до Господарського кодексу України (Н. І. Титова, М. Я. Ващишин) з метою врегулювання аграрного підприємництва.

Позитивний вплив на економічну складову сталого та комплексного розвитку сільських територій має законодавство України у сфері державної підтримки суб'єктів аграрного господарювання шляхом надання кредитних та страхових субсидій, заставної закупівлі зерна, запровадження механізму аграрних розписок тощо. В Україні діє комплексний Закон «Про державну підтримку сільського господарства України» від 24 червня 2004 р.; прийняті спеціальні закони «Про особливості страхування сільськогосподарської продукції з державною підтримкою» від 9 лютого 2012 р. та «Про аграрні розписки» від 6 листопада 2012 р.; запроваджено пільгові режими оподаткування у Податковому кодексі України від 2 грудня 2010 р. Водночас з 1 січня 2015 р. спостерігається тенденція до зменшення податкових пільг для суб'єктів аграрного підприємництва. Так, фіксований сільськогосподарський податок було замінено на єдиний податок за спрощеною системою оподаткування, обліку та звітності, що призвело до збільшення податкових платежів більш ніж у 20 разів – до двох мільярдів на рік.

Отже, на реалізацію економічної складової сталого та комплексного розвитку сільських територій спрямовано значну кількість нормативно-правових актів, метою яких є врегулювання спеціального правового становища суб'єктів аграрного підприємництва, їх державної підтримки та забезпечення виробництва, переробки і реалізації окремих видів сільськогосподарської продукції. Проте негативними факторами є: нестабільність законодавчих приписів, особливо у сфері оподаткування; невизначеність подальшої правової долі мораторію на відчуження земель товарного сільськогосподарського виробництва; надмірна диференціація правового регулювання окремих видів сільськогосподарського виробництва; відставання законодавчого регулювання правового становища суб'єктів аграрних відносин від потреб практики.

Третью складовою сталого та комплексного розвитку сільських територій є соціальна. Закон України «Про основні засади державної аграрної політики

на період до 2015 року» проголошує метою державної аграрної політики збереження селянства як носія української ідентичності, культури і духовності нації. Законодавство України у сфері забезпечення соціальних потреб селян є найбільш раннім, оскільки почало формуватися з 1990 р. з прийняттям Закону Української РСР «Про пріоритетність соціального розвитку села та агропромислового комплексу в народному господарстві України», який діє в редакції від 15 травня 1992 р. Аналіз ефективності зазначеного Закону показує, що дія більшості його статей періодично зупинялася законами про Державний бюджет на певний рік внаслідок відсутності фінансових механізмів їх реалізації.

В Україні постійно приймаються різні нормативно-правові акти програмного характеру, спрямовані на відродження соціальної інфраструктури, забезпечення зайнятості сільського населення, поліпшення демографічної ситуації та вирішення інших соціальних проблем на селі, серед яких: Державна програма розвитку соціальної сфери села на період до 2005 р., затверджена Указом Президента України від 15 липня 2002 р.; Основні засади розвитку соціальної сфери села, схвалені Указом Президента України від 20 грудня 2000 р.; Концепція Загальнодержавної програми соціального розвитку села на період до 2011 р., схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 10 серпня 2004 р.; Концепція Комплексної програми підтримки розвитку українського села на 2006–2010 рр., схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 21 грудня 2005 р.; Державна цільова програма розвитку українського села на період до 2015 р., затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 19 вересня 2007 р. № 1158; Концепція розвитку сільських територій, схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 23 вересня 2015 р. № 995-р, та інші нормативно-правові акти.

Проте ситуація у соціальній сфері українського села стає все більш катастрофічною, що свідчить про низьку ефективність норм аграрного законодавства у цій сфері. Так, на підставі комплексного дослідження правових проблем соціального розвитку села О. В. Гафурова дійшла висновку, що внаслідок негативних тенденцій, які активно формуються у соціальній сфері села, є необхідним введення до наукового обігу терміна «соціальна деградація села»¹³.

Таким чином, починаючи з 1990 р., в аграрному законодавстві України було прийнято більше двох десятків нормативно-правових актів, спрямованих на реалізацію соціальної складової комплексного та сталого розвитку сільських територій України. Проте їх ефективність є низькою, визначені в них заходи, спрямовані на подолання кризового стану в соціальній сфері села, практично не мають відповідних механізмів реалізації.

Підсумовуючи, сформулюємо такі висновки:

- 1) у аграрному законодавстві України до пріоритетів державної аграрної політики України віднесено сталий і комплексний розвиток сільських територій, що передбачає органічний взаємозв'язок, взаємопосидання екологічної, економічної та соціальної складових у розвитку таких територій;
- 2) ключова роль у забезпеченні сталого і комплексного розвитку сільських територій належить правовому регулюванню, яке забезпечується приписами аграрного, земельного та екологічного законодавства України;

3) для сучасного правового забезпечення екологічної, економічної та соціальної складових сталою і комплексного розвитку сільських територій властиві колізії, прогалини, декларативність приписів, надмірна диференціація правового регулювання і інші юридичні дефекти, які негативно впливають на впровадження концепції сталою розвитку сільських територій в Україні та потребують застосування спеціально-юридичних механізмів мінімізації їх негативного впливу.

1. *Єрмоленко В. М.* Особливості формування категорії «сталий розвиток сільських територій» / В. М. Єрмоленко // Науковий вісник Національного ун-ту біоресурсів і природокористування України. Серія : Право. – 2010. – № 156. – С. 57. 2. *Уркевич В. Ю.* Про категорію «сталий розвиток сільських територій» / В. Ю. Уркевич // Сучасне земельне, аграрне, екологічне та природоресурсне право: актуальні проблеми теорії та практики: міжнар. наук.-практ. конф., 21–22 трав. 2010 р. – Біла Церква : БНАУ, 2010. – С. 25. 3. *Єрмоленко В. М.* Особливості формування категорії «сталий розвиток сільських територій» / В. М. Єрмоленко // Науковий вісник Національного ун-ту біоресурсів і природокористування України. Серія : Право. – 2010. – № 156. – С. 57. 4. *Національна парадигма* сталою розвитку України / за заг. ред. Б. Є. Патона. – К.: Державна установа «Ін-т економіки природокористування та сталою розвитку НАН України», 2012. – С. 10. 5. *Єрмоленко В. М.* Особливості формування категорії «сталий розвиток сільських територій» / В. М. Єрмоленко // Науковий вісник Національного ун-ту біоресурсів і природокористування України. Серія : Право. – 2010. – № 156. – С. 57. 6. *Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення умов ведення бізнесу (дерегуляція): Закон України від 12 лютого 2015 р.* // Відомості Верховної Ради України. – 2015. – № 21. – Ст. 133. 7. *Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо заборони приватизації об'єктів інженерної інфраструктури меліоративних систем та земель державної і комунальної власності, на яких ці об'єкти розташовані: Закон України від 12 травня 2015 р.* // Відомості Верховної Ради України. – 2015. – № 28. – Ст. 249. 8. *Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо збереження родючості ґрунтів: Закон України від 4 червня 2009 р.* // Відомості Верховної Ради України. – 2009. – № 47–48. – Ст. 719. 9. *Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення умов ведення бізнесу (дерегуляція): Закон України від 12 лютого 2015 р.* // Відомості Верховної Ради України. – 2015. – № 21. – Ст. 133. 10. *Коваленко Т. О.* Правові питання виробництва сільськогосподарської сировини для продуктів дитячого харчування в Україні / Т. О. Коваленко // Журнал східноєвропейського права. – 2015. – № 15. – С. 16–23. 11. *Коваленко Т. О.* Правові аспекти біологічної безпеки України / Т. О. Коваленко // Публічне право. – 2015. – № 4 (20). – Ст. 17–24. 12. *Єрмоленко В. М.* Правове положення приватно-орендних сільськогосподарських підприємств / В. М. Єрмоленко // Підприємництво, господарство і право. – 2005. – № 1. – С. 48–51. 13. *Гафурова О. В.* Правові проблеми соціального розвитку села: Автореф. дис. ... доктора юрид. наук : 12.00.06 / О. В. Гафурова ; Інститут держави і права ім. В. М. Корецького НАН України. – К., 2015. – С. 4–5.

Kovalenko T. Legal Aspects of Integrated and Sustainable Development of Rural Areas of Ukraine

This article deals with the concept of «integrated and sustainable rural development»; author researched positive and negative trends of legal regulation of environmental, economic and social components of sustainable and integrated development of rural areas of Ukraine.

Ukrainian agrarian legislation considers to the priorities of the state agrarian policy of Ukraine sustainable and integrated rural development. This assumes organic interrelation of environmental, economic and social components in the development of such areas. A key role in ensuring of sustainable and integrated rural development belongs to legal regulation, which is provided by the requirements of agrarian, land and environmental legislation of Ukraine.

For current legal regulation of environmental, economic and social components of sustainable and integrated rural development conflicts of law, legal gaps, declarative prescriptions, excessive legal regulation and other legal defects are inherent. This negatively affects the implementation of sustainable rural development in Ukraine and requires implementation of special legal mechanisms to minimize the negative impact of mentioned legal defects.

Despite the existence of large number of laws and regulations, designed to ensure the implementation of the environmental component of sustainable and integrated rural development by means of legal protection of land, agrarian landscapes, soils and other natural resources in the process of agricultural production, guarantee quality and safety of agricultural products, efficiency of legal regulation of indicated component is low due to significant legal defects. Over the past 25 years of the formation of national agrarian legislation draft laws, aimed at regulation of soil protection, are not passed. Ukraine has not adopted standards in land protection and restoration of soil fertility. There are no national and regional programs of land use and protection. In environmental and land legislation there are no effective mechanisms to ensure landscape approach as a condition for sustainable land use in the agricultural production.

Large number of regulations is aimed at implementation of economic component of sustainable and integrated rural development. Their goal is to regulate special legal status of agricultural business subjects, to guarantee their state support and to ensure production, processing and marketing of certain agricultural products. However, negative factors are: instability of legal requirements, especially in the field of taxation; uncertainty of further legal destiny of the moratorium on agricultural lands alienation; excessive differentiation of legal regulation of certain types of agricultural production; backlog of legislative regulation of legal status of agrarian relations' subjects from the needs of practice. Thus, from January 1, 2015 there is a trend to reduce tax exemptions for the subjects of agrarian business. Over last ten years Ukraine has adopted special laws to regulate production of baby food, organic agricultural production, to ensure biosafety in the production, transportation and use of genetically modified organisms. However, analysis of the requirements of these laws shows that the vast majority of them are declarative.

Since 1990 Ukraine adopted more than twenty regulations aimed at implementation the social component of integrated and sustainable rural development. However, their effectiveness is low. Defined in laws measures to overcome crisis in the rural social sphere practically have no mechanisms of implementation.

Keywords: *rural areas, integrated development, agricultural law, agricultural activities, agrarian reform, social rural development.*